

Tālākizglītības kurss
NOVADPĒTNIECĪBA:

MANTOJUMA SAGLABĀŠANA UN KOMUNIKĀCIJA

DOBELES NOVADA DIŽKOKI RUNĀ: KOKI, MĀJAS, CILVĒKU LIKTEŅI

Kursa noslēguma ieskaites darbs

Dobeles novada komanda:

Sandra Kazimiraite-Eglīte, Sandra Latiša, Vija Viniarska, Gita Zeikmane, Baiba Vismane, Baiba Briede,
Santa Šķērsta, Ilga Rutka, Rudīte Dude, Gita Čigāne

- **Galvenās Dobeles novada kultūras mantojuma vērtības;**
- **Ar Dobeles novada dižkokiem saistītie stāsti;**
- **Vērtību pieejamības un saglabāšanas priekšlikumi**

GALVENĀS DOBELES NOVADA KULTŪRAS MANTOJUMA VĒRTĪBAS. MATERIĀLAIS MANTOJUMS

Arheoloģiskas vietas

Dobeles pilskalns ar priekšpili un
viduslaiku pils
Foto: J. Švītiņš

Sakrālais mantojums

Mežmuižas ev. lut. baznīca
Augstkalnē
Avots: <https://visitdobele.lv/>

Vēsturisku notikumu vietas

Grāmatizdevēja Jāņa Rapas dzimtās
mājas “Ķipi” Tērvetes pag.
Avots: travellatvia.lv/8/10/3083/lv

Mākslas pieminekļi

Balkona margas Vecapguldes muižas pili Naudītes pag.
Avots: <https://mantojums.lv/>

Arhitektūras pieminekļi

Vecauce pils
Foto: B. Vismane

GALVENĀS DOBELES NOVADA KULTŪRAS MANTOJUMA VĒRTĪBAS. **NEMATERIĀLAIS MANTOJUMS**

Pirts tradīcija

Pirts slotiņu gatavošana Dobelē Līgas Ļaksas vadībā 04.06.2023
Foto: A. Rutks

Svētku svinēšanas tradīcijas

Avots: <https://visitdobele.lv/>

Mājas kafejnīcu kustība

Mājas Mališevskas mājas kafejnīca Tērvetē
21.08.2025 *Foto: J. Švītņš*

“Stāstu bibliotēkas”

Aizstrautnieku ciemata stāsti
Aizstrautnieku bibliotēkā 14.09.2018
Foto: K. Strode

Tradicionālās amatniecības prasmes

Viena no amata meistara Ilmāra Reimaņa
klūdziņu pīšanas meistarklasēm
Vecauces pils parkā
19.05.2024.
Foto: R. Reimane

GALVENĀS DOBELES NOVADA KULTŪRAS MANTOJUMA VĒRTĪBAS. **DABAS MANTOJUMS**

Parki

LVM Dabas parks Tērvetē

Foto: Jā. Švītiņš

Ainaviski dārzi

Dārzkopības institūta Ceriņu dārzs Dobelē

Avots: <https://www.dobele.lv/>

Dabas ainavas

Zebrenes pagasta Krievkalni

Avots: <https://www.dobele.lv/>

Īpaši aizsargājamas dabas teritorijas

Ukru gārša: dabas liegums Bukaišu pag.

Foto no Dobeles novada TIC arhīva

Dižkoki

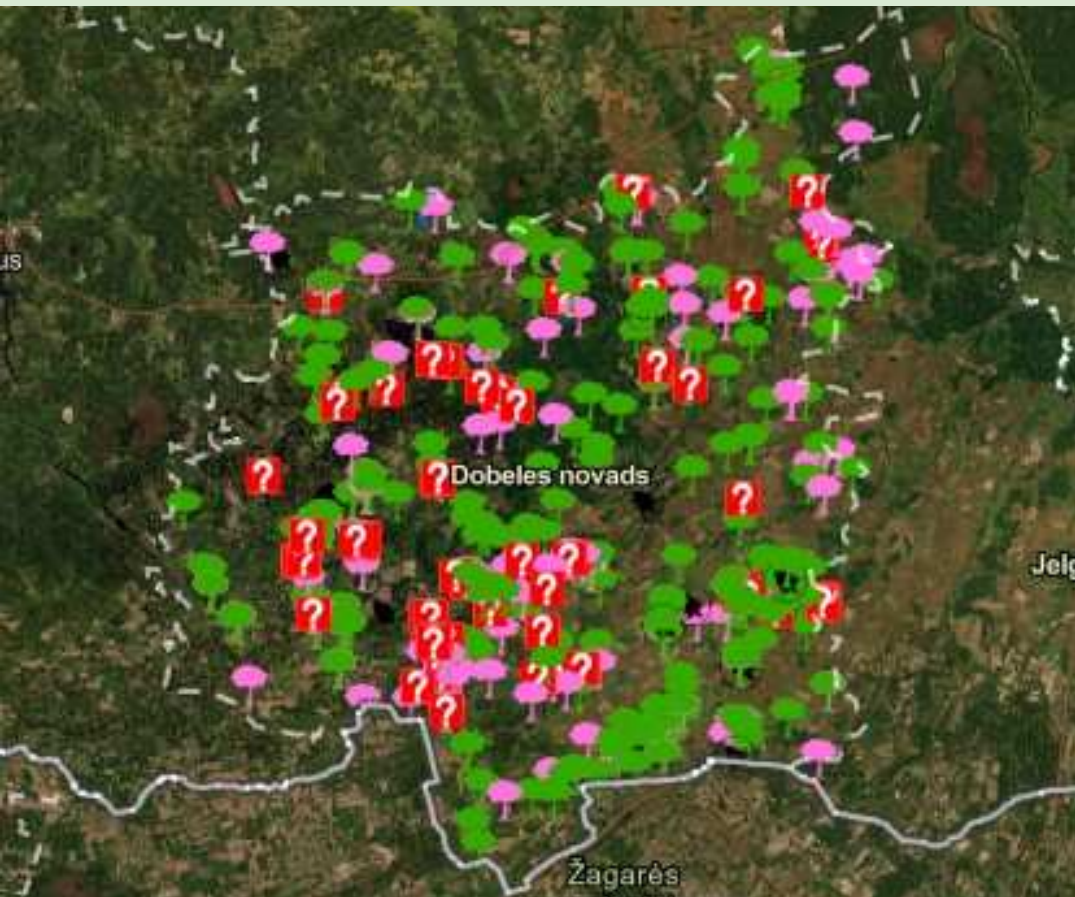

Tērvetes krokodilegle

Foto: A. Grīnbergs

“DIŽKOKI IR DZĪVĪBAS VISVECĀKIE LIECINIEKI, KAS ATCERAS GADSIMTUS UN IERAKSTA ATMIŅAS SAVOS GADSKĀRTU GREDZENOS.”

(Eņiņš G. 100 dižākie un svētākie. Rīga: Lauku Avīze, 2008.)

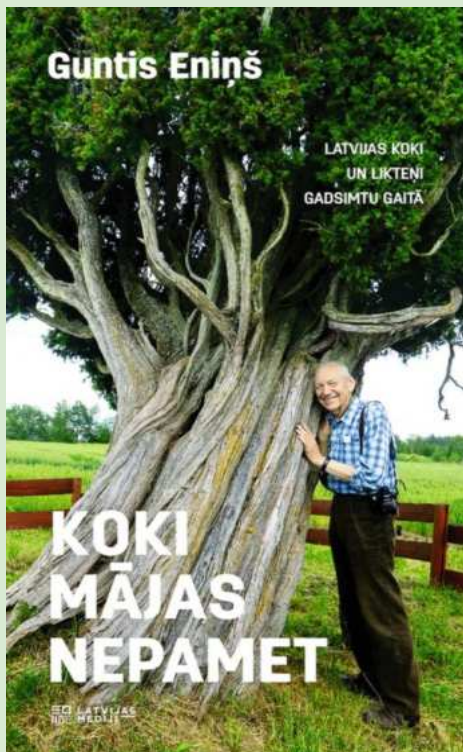
Šobrīd Dobeles novadā ir apzināts un DDPS Ozols reģistrēts

551 dižkoks:

- **134** parastie ozoli;
- **141** parastā priede;
- **29** parastās liepas;
- **247** pārējo sugu dižkoki

GUNTIS ENIŅŠ - IEDVESMAS AVOTS DABAS VĒRTĪBU APZINĀŠANĀ, SARGĀŠANĀ UN POPULARIZĒŠANĀ

- 1971. gadā uzsācis apsekot un uzmērīt Latvijas dižkokus;
- No 1975. gada darbojies kopā ar Imantu Ziedoni dižkoku atbrīvotāju grupā;
- 1998. gadā kopā ar domubiedriem izveidojis atklātu sabiedrisko fondu - Dabas retumu krātuve;
- Piedalījies 25 grāmatu un vairāk nekā 620 rakstu tapšanā saistībā ar dabas vērtībām un to aizsardzību.

GUNTIS ENIŠS UN DOBELES NOVADA DABAS VĒRTĪBAS

**Kalna Audžu vīksnas uzmērīšana
2004. g. maijā**
Foto: G. Eniņš

**Dobeles Dārzkopības institūta dāvana
dobelniekam Guntim Eniņam 90.
jubilejā - ceriņu šķirne ‘Guntis Eniņš’;
svinīgi iestādīta Ceriņu dārzā**
18.06.2023

Foto: G. Sloka

Pakaišmuižas ozola atbrīvošana 2016. g.
Foto: G. Eniņš

Pēc Ciroles ozola apsekošanas 18.11.2004
Foto: G. Eniņš

**Skares dižakmens uzmērīšana Lielauces pag.
2020. g.**
Foto: I. Bušmanis

VECAUCES LIEPU ALEJA

Holandes liepas (*Tilia x europaea*)

33 liepas ~ 100 m garā alejā uz dambja starp dīķiem.

Vidējais stumbru apkārtmērs no 2.40 līdz 1.60 metri (*no SLA
Kaugas izpētes 2016.gadā*)

Valsts nozīmes aizsargājams dabas piemineklis.

Natura 2000 teritorijas kods: LV0490560

Aerouzņēmums - 1915. gads

Avots: Vecauces pils krājums

Aerouzņēmums - 1997. gads

Foto: A.Silovs

*(no Aucē bibliotēkas novadpētniecības
materiāliem)*

1920-tie gadi

(no Auces pilsētas bibliotēkas novadpētniecības materiāliem)

1930-tie gadi

(no Auces pilsētas bibliotēkas novadpētniecības materiāliem)

AUCE. Pils dīķis

842

**Liepu aleja izveidota 19. un 20. gadsimtu mijā.
Īpatnējs alejas izvietojums, jo muižas iebraucamais ceļš šķērso
dambi, kas ved pāri Vecauces pils parka lielajam dīķim.
Liepu rindas robežojas ar dīķi un koki ir noliekušies uz dīķa
pusi.**

VECAUCES LIEPU ALEJA

**Dabas objekts ar kultūrvēsturisku un
ainavisku vērtību**

Vecauces liepu aleja
40-to gadu sākums

Fotogrāfija ceļojusi līdz Štubju ģimenei
bēgļu gaitās uz Vāciju un vēlāk uz
Austrāliju

(Foto īpašnieks: Oskars Štubis)

LATVIJAS REPUBLIKAS VIDES MINISTRIJA

JELGAVAS REĢIONĀLĀ VIDES PĀRVALDE

Kaunas ielā 171, Jelgava, LV-3005 dārznieku ielā 3823228, tālrunis 3009666, e-pasts jelgava.rvp@jrp.gov.lv

Jelgava

14.12.2004 Nr. 1-3/3060

Uz _____ Nr. _____

MPS "Vecauce" direktoram
Aivim Aizsērniekam
Akadēmijas ielā Nr.11a,
Auces I.,
Dobeles rajons,
LV-3711

Par aizsargājāmā alejām

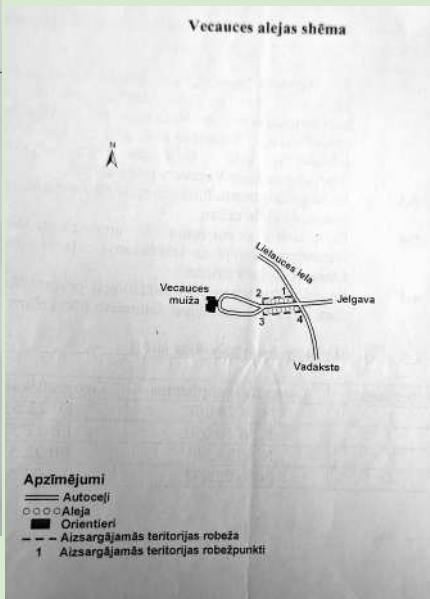
Latvijas Republikas Vides Ministrijas Dabas aizsardzības departaments ir sagatavojis Ministru kabineta noteikumu projektu "Noteikumi par aizsargājāmā alejām". Saskaņā ar likuma "Par īpaši aizsargājāmām dabas teritorijām" 11.pantā 4.daļu, Jelgavas reģionālā vides pārvalde informē, ka Auces lauku teritorijā tiek veidota jauna īpaši aizsargājama dabas teritorija - "Vecauces aleja", kura atrodas Jūsa pastāvīgi lietotāni esošajā zemes īpašumā "Vecauces centrs", kadastra Nr.4625 001 0070.

Pielikumā aizsargājāmā alejas shēma un robežu apraksts.

Direktors

H. Verbelis

Vecauces alejas shēma

Liepu aleja 1967.gads

A.Likuma foto

(no Auces pilsētas bibliotēkas novadpētniecības materiāliem)

2004. gadā LR Vides Ministrijas Dabas aizsardzības departaments izveidoja jaunu īpaši aizsargājamo dabas teritoriju - "Vecauces aleja". Turpmākajos gados tika veiktas vairākas teritorijas izpētes.

Aleja- dabas piemineklis ar kultūrvēsturisku un ainavisku vērtību.

Aleja - aizsargājamo lapkoku praulgraužu dzīvotne.

Dokumenti no Vecauces pils krājuma

VECAUCES LIEPU ALEJA

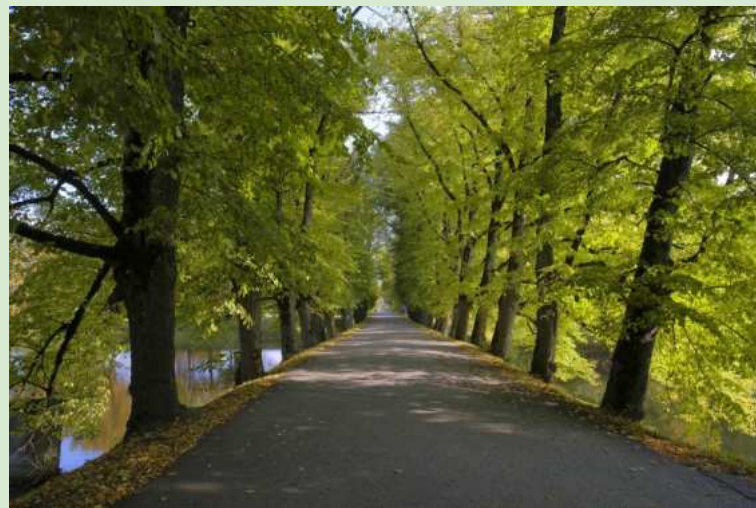

Foto: B. Vismane

BIKSTU PAGASTA BĒRZIŅU DIŽOZOLS

Parastais ozols (*Quercus robur*)

Nosaukums: *Bērziņu ozols*

Šis koks ir ar kategoriju valsts nozīmes dižkoks,

apkārtmērs: 6.34 m

Koka ID: 1367189

Avots: <https://ozols.gov.lv/dizkoki/>

- **Nosaukumu ieguvis no Bērziņu mājām;**
- **Bikstu pagasta Bērziņi - viena no turīgākajām saimniecībām 20. gs. 20. - 30. gados;**
- **Māju saimnieks - tā laika pagasta priekšnieks Štegmāns;**
- **Mūsdienās māju vairs nav;**
- **Dižkoka augstums: vairāk nekā 120 metri;**
- **Vainaga diametrs: ap 18 - 22 metri;**
- **Vecums: ap 250 - 350 gadiem;**
- **Viens no ievērojamākajiem dižkokiem Dobeles novadā.**

Avots: Bikstu bibliotēkas novadpētniecības materiāli

BIKSTU PAGASTA BĒRZIŅU DIŽOZOLS

Foto: M. Barons

- 2018. gadā, kad tika atjaunots Bikstu etnogrāfiskais tautastērps, pie dižozola pulcējās VPDK “Bikstenieki” dejotāji;
- Dziesmas “Austošā saule” pavadībā tika veikts pateicības rituāls kokam senlatviešu tradīcijās.

Video: <https://www.youtube.com/watch?v=nFJgzuj22r4>

ZEBRENES CENTRA PARKA DIŽKOKI

Foto: Zebrenes bibliotēkas novadpētniecības materiāli 2025. gads

- Vēsturiski parks tika izveidots ap bijušo Reņģes muižu;
- Parkā sastopamas retas un savdabīgas koku sugas, t.sk., 3 valsts nozīmes dižkoki.

Parastā apse (*Populus tremula*)
Šis koks ir ar kategoriju valsts nozīmes dižkoks,
apkārtmērs: 5.57 m
Koka ID: 1189154

Parastais osis (*Fraxinus excelsior*)
Šis koks ir ar kategoriju valsts nozīmes
dižkoks, apkārtmērs: 3.89 m
Koka ID: 1189156

BUKAIŠU PAGASTA KORIŅU DIŽOZOLS

Nosaukumu ieguvis no Koriņu māju nosaukuma;

- Koks vecāks par mājām (celtas 1923. g.);
- Jau 1974. g. bijis iekļauts aizsargājamo dabas objektu sarakstā;

Pārdzīvojis aktīvo kara darbību Otrā pasaules kara laikā;

- Padomju laikā mežsaimniecības darbu gaitā gribēja nozāģēt, bet nebija tik liela zāģa;

Koriņu ozola un citu bijušā Tērvetes novada dižkoku apzināšanā, izpētē un saglabāšanā nenovērtējamu darbu veikusi bukaišniece Skaidrīte Urbāne.

Parastais ozols (*Quercus robur*)

Nosaukums: Koriņu ozols

Šis koks ir ar kategoriju valsts nozīmes dabas piemineklis,

apkārtmērs: 5.51 m

Koka ID: 36080

Avots: <https://ozols.gov.lv/dizkoki/>

Avots: S. Urbānes
savāktie materiāli un foto

NAUDĪTES PAGASTA ZĪĻU OZOLS

Avots: <https://vesture.dodies.lv/>

- Pēc Gunta Eniņa veiktajiem mērījumiem šobrīd otrs lielākais dižkoks Dobeles novadā;
- Apkārtmērs: 7,02 metri

NAUDĪTES PAGASTA ZĪĻU OZOLS

2010. gads

Avots: Naudītes bibliotēkas novadpētniecības materiāli

2024. gads

KRIMŪNU PAGASTA LĀMU DIŽKOKI

- **Lāmu dižkoki: parastais ozols, parastā liepa, parastā priede;**
- **Atrodas koku pudurī pie kādreizējām Lāmu mājām;**
- **20. gs. 20. gados nopirktās mājas literāts un jurists Andrejs Stērste atstāja mantojumā savām meitām;**
- **Otrā pasaules kara pēdējās vasarās Lāmās dzīvojuši dzejniece Elza Stērste;**
- **2004. g., kad tika apsekoti dižkoki Dobeles novadā, māju un saimniecības ēku vairs nebija;**
- **2016. g. Lāmu dižkoki tika atbrīvoti no apkārt sakuplojušiem džungļiem.**

Guntis Eniņš pie atbrīvotās Lāmu liepas
Foto: Anita Banziņa

Avots:
<https://ozols.gov.lv/dizkoki/>

Avots: *Eniņš G. Latvijas dabas brīnumi. Rīga, Latvijas Mediji, 2019.*

LĀMU DIŽKOKU 2004. UN 2019. G. MĒRĪJUMU REZULTĀTI:

Dižkoks	2004	2019	Pieaugums 15 gados, cm	Augšanas ātrums gadā	Vecums gados	H m	S m ²
dižozols	4,70	5,06	36	2,4	210	24	470
dižliepa	4,44	4,86	42	2,8	173	23	125
dižviksna	4,18	nokaltusi				20	330
dižpriede		2,57				16	

H – galotnes augstums metros

S – vainaga projekcija kvadrātmetros

AUGSTKALNES MEŽMUIŽAS PARKA DIŽKOKI

- **Parks bijusi un ir neatņemama muižas pils sastāvdaļa;**
- **Barona Hāna laikā (20. gs. sākumā) parkā bijušas vairāk nekā 40 koku un krūmu sugas, daļa no tām bija svešzemju izcelsmes;**
- **Mūsdienās muižas pilī ir Augstkalnes pamatskola; no parka saglabājusies daļa, kurā atrodami 3 reti sastopami dižkoki.**

Menzīsa duglāzija

Menzīsa duglāzija

(Pseudotsuga menziesii)

Nosaukums: *Mežamuižas duglāzija*

Šis koks ir ar kategoriju potenciāls (plānots) dižkoks, apkārtmērs: 1.86 m

Koka ID: 36599

Avots: <https://ozols.gov.lv/dizkoki/>

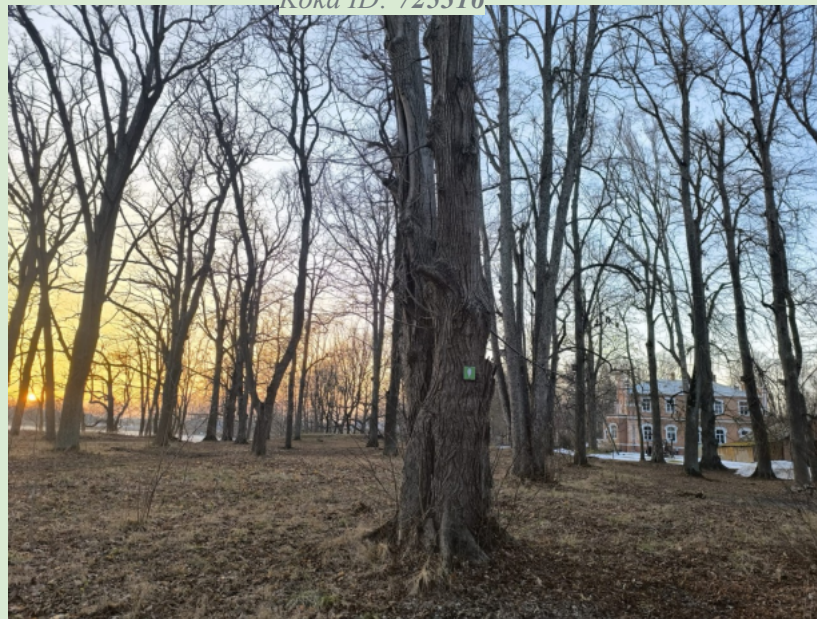
Platlapu liepa

Platlapu liepa (*Tilia platyphyllos*)

Nosaukums: *Mežmuižas parka liepa*

Šis koks ir ar kategoriju valsts nozīmes dižkoks, apkārtmērs: 3.73 m

Koka ID: 725316

Eiropas lapegle

Eiropas lapegle (*Larix decidua*)

Nosaukums: *Mežamuižas 2. lapegle*

Šis koks ir ar kategoriju potenciāls (plānots) dižkoks, apkārtmērs: 3.01 m

Koka ID: 36508

Avots: *Augstkalnes pamatskolas muzeja krātuves apkopotie materiāli*

Parastā zirgkastaņa (*Aesculus hippocastanum*)
Nosaukums: *Kundziņu zirgkastaņa*
Šis koks ir ar kategoriju valsts nozīmes dižkoks,
apkārtmērs: 3.86 m
Koka ID: 36752

Foto: Sandra Kazimiraite-Eglīte

DOBELES PAGASTA KUNDZIŅU KASTAŅA

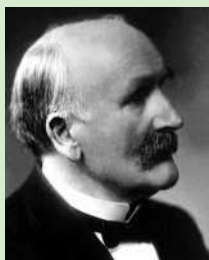

Kundziņi 1933. gadā, fonā lielā kastaņa

Avots: Kundziņš K. Mana mūža gājiens.- Rīga: Jumava, 2020.

KUNDZIŅI NO “KUNDZIŅIEM”

- Kundziņi vairākās paaudzēs bijuši Kurzemes hercoga, bet vēlāk krievu valdības kroņa ļaudis;
- 19. gs. četrdesmito gadu nogalē toreizējais mājas saimnieks Kārlis Kundziņš salaulājās ar savu otro sievu Kerolīnu Zilberti (pirmā sieva un bērniņš miruši);
- Viņu laulībā dzima 7 bērni;
- Divi no bērniem slimību dēļ mira jaunībā, bet pieciem dēliem 19.gadsimtā vecāki spēja nodrošināt augstskolu studijas, un visi pieci dēli kļuva par izglītotām un savā jomā izcilām personībām.

Kārlis Kundziņš
(1850-1937)
Mācītājs,
rakstnieks, filozofs

Ludvigs Kundziņš
(1855 -1940)
Tērbatas Vet.
Inst.
profesors/direktors
(1893-1914), LU
Vet.fakult. dekāns
(1920- 1924)

93. J. Kundziņš.

Jānis Kundziņš
(1857-1913)
Kara ārsts
Krievu-japāņu
karā, iecienīts
ārsts Vecpiebalgā

**Paulis Teodors
Kundziņš**
(1863 -1939)
No 1919. g. vada
Latvijas bankas
Jelgavas nodaļu,
saimnieks Kundziņos

Ādolfs Kundziņš
(1865 -1940)
Rīgas Sv. Pāvila luterāņu
baznīcas mācītājs

Avots: Kundziņš K. Mana mūža gājiens. Rīga: Jumava, 2020.

KUNDZIŅU APKĀRTNE - STIPRAS DZIMTAS UN SENVĒSTURES LIECINIECĒ

“Divas lietas “Kundziņu” saimniekam no laika gala stāvēja acu priekšā: mājas saimniecību pacelt un savus bērnus labi izskolot. Tukšās atmatas tika uzplēstas. Visa zeme pārvērsta tīrumos. Ap 200 pūrvietas aramzemē. Saimniecībai liels labums atlēca, tirgojoties ar kviešiem un miltiem. Še radās vajadzīgie līdzekļi piecus dēlus izvadīt līdz augstskolai.”

Kundziņš K. Mana mūža gājiens. Rīga: Jumava, 2020.

- 1927. gada kartes fragments un senlietu attēls (atrastas pie Sellītes, tuvu “Kundziņiem”, LNVM [inv.nr .CVVM236364-3](#)) tika publicēts 2019. gada rudenī, veicot iespējamā vēja parka Dobele WIND ietekmi uz vidi novērtējumu sadaļā “Arheologu atzinums”;
- Apsekojot šo vietu 2020. gada 1. janvārī, tika atrastas neskaitāmas “mantraču” atstātās bedres.

AMATNIEKU IEVA TĒRVETES PAGASTA KROŅAUCĒ

Parastā ieva (*Padus avium*)

Nosaukums: *Amatnieku ieva*

Šis koks ir ar kategoriju valsts nozīmes
dižkoks, apkārtmērs: 1.79 m

Koka ID: 632809

Avots: <https://ozols.gov.lv/dizkoki/>

2023. gads

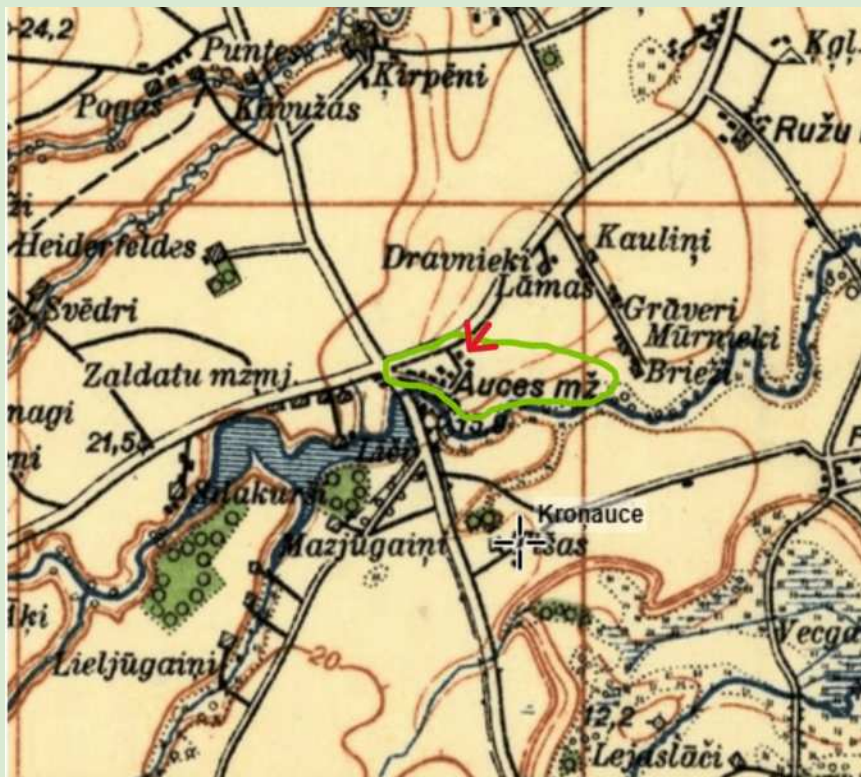
2024. gads

2026. gads

*Foto no Liepiņu
ģimenes arhīva*

Amatnieki - vienīgā māja no Auces muižas ēkām, kura saglabājusies līdz mūsdienām

Kroņauce. Amatnieki [192?]

- 1921. g. 2,5 ha muižas zemes kopā ar šķūni nonāk amatnieka Friča Liepiņa īpašumā;
- 1924. - 1925. g. uz šķūņa pamatiem tiek uzbūvēta dzīvojamā māja;
- Par godu īpašnieka arodam īpašums tiek nosaukts par Amatniekiem.

19[2?]. gads

1964. gads

Avots: Foto no Liepiņu ģimenes arhīva

AMATNIEKI MŪSDIENĀS

2016. gadā atzīta par sakoptāko lauku sētu
Tērvetes pagastā.

Avots: Foto no Liepiņu ģimenes arhīva

VĒRTĪBU PIEEJAMĪBAS UN SAGLABĀŠANAS PRIEKŠLIKUMI

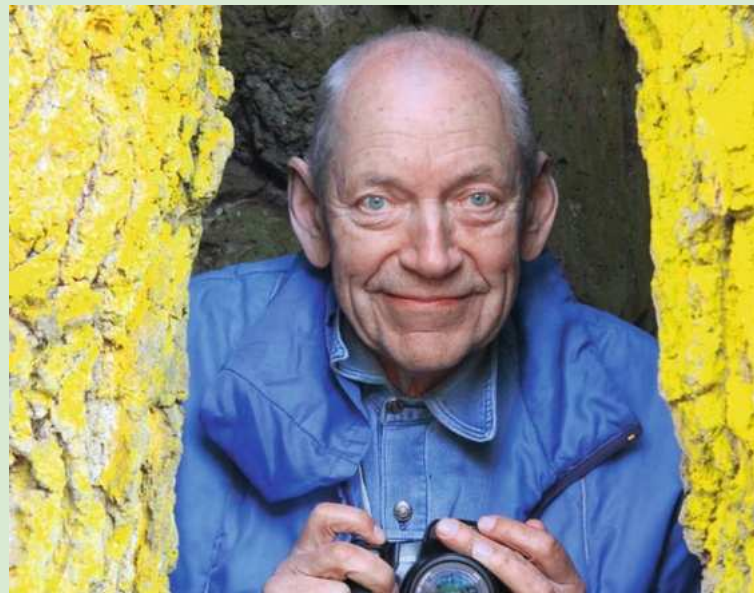

Foto: J. Švītiņš

- **Aicināt citu pagastu kultūras jomas pārstāvjus veidot sava pagasta dižkoka vai dižkoku grupas stāstu;**
- **Dalīties ar dižkoku stāstiem vietējās kopienas auditorijās un izglītības iestādēs;**
- **No prezentācijā apkopotajiem materiāliem izveidot ceļojošu un/vai digitālu izstādi, pārgājienu, ekskursiju maršrutus un reklamēt tos sociālajos tīklos;**
- **Apzināt savos pagastos pārējos dižkokus, sadarboties ar dabas pētniekiem, Dabas aizsardzības dienestu u.c. organizācijām, pašvaldībām, organizēt koku glābšanas talkas;**
- **Aktīvi aicināt vietējos iedzīvotājus apzināt dižkokus, papildināt jau izveidotos stāstus, veidot jaunus dižkoku stāstus;**
- **Meklēt sponsorus un rosināt izdot bukletu vai grāmatu, kurā apkopot Dobeles novada dižkoku stāstus.**

*“Koki ir cilvēces kultūras šūpulis.
Ar koku galotnēm un baznīcu
torņiem mēs izpaužam savas ilgas
pēc debesīm. Lūk, tāpēc Zemgales
līdzenumā ir tik daudz dižkoku.”*

(Eņiņš G. 100 dižākie un svētākie. Rīga: Lauku Avīze, 2008.)

VEIKSMI NOVADPĒTNIECĪBAS DARBĀ!